

Kształcenie i wychowanie zróżnicowane ze względu na płeć (zorientowane na płeć) w 12 krajach europejskich – Porównanie

Kristof de Witte, Uniwersytet w Maastricht, Holandia

Oliver Holz, Uniwersytet w Brukseli, Belgia

Małgorzata Jarecka-Żyłuk, Akademia Pomorska w Słupsku, Polska

Justyna Ratkowska-Pasikowska, Akademia Pomorska w Słupsku, Polska

Ze względu na zróżnicowane osiągnięcia chłopców i dziewczynek kształcenie i wychowanie zróżnicowane ze względu na płeć zyskuje na znaczeniu w wielu krajach europejskich. Wcześniejsze badania pokazują, że widoczne różnice pomiędzy chłopcami i dziewczynkami powstają ze względu na ich motywacje. To studium porównawcze bada na podstawie ankiet dla uczniów i uczennic, jak również dla nauczycielek i nauczycieli z 12 różnych krajów europejskich ich opinie dotyczące lekcji zróżnicowanych ze względu na płeć. Wyniki pokazują znaczącą różnicę pomiędzy poszczególnymi krajami. Nauczyciele wskazują, że chłopców i dziewczynki można motywować w różny sposób.

Studium składa się z następujących części:

1. Wprowadzenie i cel analizy
2. Opis próby badawczej i krajów uczestniczących
 - 2.1 Ankieta dla uczniów
 - 2.2 Ankieta dla nauczycieli
3. Wyniki ankiet dla uczniów
 - 3.1 Grupy krajowe
 - 3.2 Porównanie chłopcy-dziewczynki
 - 3.3 Wyniki analizy regresji
4. Wyniki ankiet dla nauczycieli
 - 4.1 Porównanie krajów
 - 4.2 Co motywuje chłopców i dziewczynki?
5. Wnioski końcowe

1. Wprowadzenie i cel analizy

Badania OECD wykazują, że chłopcy w wieku pomiędzy 13 a 15 rokiem życia osiągają gorsze wyniki niż dziewczynki w tym samym wieku. Przyczyny tego stanu szuka się często w regresywnym kognitywnym rozwoju chłopców.

Niniejsze studium eksploracyjne zadaje pytania o różnice w poglądach pomiędzy chłopcami i dziewczynkami związane z tożsamością, seksualnością, szkołą, motywacją i aspektami międzykulturowymi. Rezultaty ankiet dla uczniów zostaną porównane z wynikami ankiet dla nauczycieli.

Badanie ma na celu uzyskanie odpowiedzi na następujące pytania:

1. Czy dziewczynki mają inne poglądy niż chłopcy w sprawach dotyczących niektórych aspektów związanych z tożsamością, seksualnością, szkołą, motywacją i międzykulturowością?
2. Czy poglądy chłopców i dziewczynek różnią się w zależności od kraju, w którym prowadzono badania?
3. Czy nauczyciele motywują chłopców i dziewczynki w różny sposób?

Dzięki stworzeniu oryginalnych ankiet dla uczennic i uczniów z jednej strony, a dla nauczycielek i nauczycieli z drugiej, jak również przeprowadzeniu ich w 12 krajach europejskich, niniejsze studium może wzbogacić fachową literaturę dotyczącą kształcenia i wychowania zróżnicowanego ze względu na płeć. Kraje, które wzięły udział w tym badaniu to Belgia, Holandia, Niemcy, Austria, Węgry, Polska, Czechy, Estonia, Norwegia, Wielka Brytania, Hiszpania i Turcja. O ile wyniki ankiet nie są reprezentatywne ze względu na ograniczoną liczbę ankietowanych (2.806 uczennic i uczniów, 280 nauczycielek i nauczycieli), to podchodząc oczywiście z pewną ostrożnością, można wyciągnąć ciekawe wnioski.

Na początku rozróżniono ze względu na poglądy uczniów z poszczególnych krajów. I tak na przykład można w ten sposób zbadać, czy uczniowie z krajów Europy wschodniej mają takie samo zdanie co do płci, tożsamości i międzykulturowości. Odwrotnie zaś można też zbadać, jak dalece uczniowie z Turcji różnią się poglądami od swoich rówieśników z krajów Europy zachodniej.

Po drugie, odpowiedzi na pytania chłopców i dziewczynek zostaną szczegółowo zanalizowane i wzajemnie porównane ze względu na kraj pochodzenia. W taki sposób można stwierdzić, w jakich aspektach, poglądach, wypowiedziach dziewczynki i chłopcy się nie różnią, bądź czy występują różnice. Pozwoli to na omówienie różnych zainteresowań i osiągnięć, które dotyczą określonej płci.

Po trzecie sprawdzone zostaną poprzez analizy regresji dane związane z różnicami związanymi z wiekiem, wychowaniem i płcią. Zbadane zostanie, czy istnieją istotne różnice w odpowiedziach na pytania ankiety osób pochodzących z różnych krajów.

Na koniec, odpowiedzi nauczycielek i nauczycieli zostaną poddane dokładniejszej analizie. Dadzą one informację o różnych sposobach postępowania nauczycieli z dziewczynkami i chłopcami. Ponadto różnice pomiędzy krajami zostaną przedstawione za pomocą opisowej statystyki.

Niniejsze porównanie jest skonstruowane w następujący sposób: w drugiej części następuje opis próby badawczej. W części trzeciej są przedstawione wyniki ankiet dla uczniów. W części czwartej znajduje się analiza ankiet dla nauczycieli. Zamykająca całość część piąta zawiera najważniejsze efekty poznania.

2. Opis próby badawczej i krajów uczestniczących

Jak już wspomniano we wstępie, zbieranie danych nastąpiło w ramach projektu Comenius EDGE: EDucation & GEnder. W 12 krajach partnerzy projektu przeprowadzili ankiety

wśród uczennic i uczniów, jak również wśród nauczycielek i nauczycieli. Ponieważ ankieta nie była przypadkowa, nie można wykluczyć, że wystąpiły efekty selekcyjne. Dlatego też wyniki, które są opisane w tej części muszą być potraktowane bardziej eksploracyjnie niż przyczynowo.

Ankieta została przeprowadzona we wszystkich krajach partnerskich projektu EDGE. Niektórzy współpracownicy mieli trudności przy przeprowadzaniu ankiet. Związane to było z dużą ilością badań, które odbywały się w szkołach. Szkoły zostały poproszone o wzięcie udziału w badaniach, co niestety zabierało często cenny czas lekcji. Aby szkoły nie musiały rezerwować dla przeprowadzenia ankiet klas z dostępem do komputerów, zarządzający projektem zdecydowali, że ankieta zostanie przeprowadzona wśród uczniów i nauczycieli w formie papierowej (*hard copy*). W związku z tym, przy pisemnej ankiecie zmniejsza się odpad selekcyjny, co wyjdzie wynikom na dobre.

Kwestionariusz ankiety zawiera oprócz danych osobowych pięć bloków pytań na określone tematy. W niektórych krajach blok pytań „Seksualność” powodował dużo trudności. Na przykład w Wielkiej Brytanii dyrektorka szkoły zapytała, dlaczego te pytania zostały postawione, chociaż nie ma żadnych zauważalnych różnic pomiędzy dziewczętami i chłopcami. Turcy uczniowie uczyli się w szkole prywatnej. Taka szkoła została wybrana dlatego, że ankietowanie w Turcji w szkołach państwowych możliwe jest tylko po złożeniu oficjalnego wniosku. Ze względu na integrację kilku pytań etnicznych, można było domniemywać, że odpowiedź na wniosek zajęłaby dużo czasu. Na Węgrzech zgoda Ministerstwa Edukacji nie jest konieczna. Jednakże zgodzić muszą się rodzice. Norwegia, Holandia, Belgia i Austria, to kraje, w których nie zanotowano żadnych problemów przy przeprowadzaniu ankiet. W niektórych krajach osobiste kontakty umożliwiły bezproblemowe ankietowanie respondentów.

2.1 Ankiety dla uczniów

Łącznie ankiety wypełniło 2.806 uczennic i uczniów. Uczniowie mieli wyrazić swój pogląd na sporą ilość poszczególnych części ankiety (patrz poniżej). Swój pogląd mogli wyrazić na 6-punktowej skali Likerta. Im niższa liczba na skali, tym mniej uczniowie zgadzali się z tym twierdzeniem/wypowiedzią.

Najwięcej ankiet przeprowadzono w Holandii, gdzie kwestionariusze wypełniło 607 uczennic i uczniów. Następną jest Belgia z 525 i Niemcy z 522 uczennicami i uczniami. Najmniej ankiet zebrano w Austrii (99), Turcji (95) i Czechach (84). Przewidywany charakter badania w obrębie danego kraju widoczny jest wyraźnie w opisowej statystyce (patrz tabela 1). W Belgii, na Węgrzech i w Czechach w ankietowaniu wzięło udział więcej chłopców niż dziewczynek. W Estonii, Norwegii i w Hiszpanii było na odwrót. Dane, co do miejsca zamieszkania, tzn. czy dziewczynki i chłopcy mieszkają w mieście, czy na wsi – pozostawiono uczniom. Pojęcie „miasto” i „wieś” nie były w żadnym kraju bliżej określone. Takie ukierunkowanie dało jednak dobre wyobrażenie o miejscu zamieszkania uczniów. W Polsce, w Norwegii, w Turcji i w Wielkiej Brytanii ankietowani pochodzili w większości przede wszystkim z miasta. W Estonii, w Hiszpanii i w Austrii ankietowani pochodzili w większości z terenów wiejskich. Grupy wiekowe w poszczególnych krajach są porównywalne z wyjątkiem Norwegii, Niemiec i Turcji, gdzie ankietowani byli trochę młodsi.

Należy zauważyć, że niektóre kraje miały więcej zadań do wykonania niż pozostałe. Na przykład Belgia, czy Holandia, które zebrały znacznie więcej wyników, uzyskały dzięki temu jednak okazję do zaprezentowania istotnych różnic.

Tabela 1: opisowa statystyka uczennic i uczniów

	ilość uczniów	% chłopcy	% dziewczynki	% dzieci mieszkające w mieście	13-letnie	14-letnie	15-letnie
BE	525	60,76	39,24	41,90	13,52	39,43	37,71
PL	149	47,65	52,35	87,25	16,78	48,32	34,90
AT	99	57,58	42,42	34,34	23,23	38,38	36,36
DE	522	48,85	51,15	50,77	35,82	33,52	21,46
NO	338	43,49	56,51	86,39	42,01	30,47	22,49
CZ	84	58,33	41,67	61,90	36,90	22,62	38,10
UK	208	52,88	47,12	96,63	14,90	32,69	48,56
TR	95	46,32	53,68	97,89	33,68	52,63	8,42
NL	607	53,21	46,79	41,85	32,29	47,61	16,97
ES	60	45,00	55,00	20,00	33,33	31,67	20,00
EE	4	25,00	75,00	25,00	25,00	25,00	50,00
HU	115	61,74	38,26	78,26	44,35	45,22	7,83

Skróty: Belgia (BE), Polska (PL), Austria (AT), Niemcy (DE), Norwegia (NO), Czechy (CZ), Wielka Brytania (UK), Turcja (TR), Holandia (NL), Hiszpania (ES)

2.2 Ankieta dla nauczycieli

Ankietowanie wśród nauczycieli nastąpiło w większości krajów w tych samych szkołach, co ankietowanie uczniów. Porównywalność wyników mogła być więc dzięki temu zagwarantowana. W wielkiej Brytanii, ze względu na problemy organizacyjne nie przeprowadzono ankiet wśród nauczycieli. Łącznie uzyskano 280 ważnych wypełnionych ankiet. Większość wypełnionych ankiet pochodzi z Holandii (80), z Niemiec (47) i Belgii (37). Kraje, w których wzięło udział najmniej nauczycieli, to Turcja (6), Czechy (7) i Austria (8), co powoduje, że wyniki nie dają jednoznacznych informacji, przez co należy je interpretować ze szczególną ostrożnością. Dlatego też trudne jest uogólnienie tych wyników. Tak, jak w przypadku uczennic i uczniów, nauczyciele zaznaczali swoje poglądy na szczegółowe twierdzenia na 6-punktowej skali Likerta.

Ze względu na powszechną feminizację zawodu nauczycielskiego w badaniu wzięło udział znacznie więcej kobiet niż mężczyzn. Tylko w Turcji (83%), w Norwegii (55%) i w Holandii (56%) mężczyźni byli w większości. Miejsce zamieszkania nauczycieli zgadza się w przeważającej mierze z miejscem zamieszkania uczniów. Przeciętny wiek nauczycieli wynosi 40 do 49 lat. Przeciętnie najmłodszy ankietowany wśród nauczycieli pochodzą z Węgier i Turcji. Najstarszych nauczycieli można znaleźć w Niemczech i w Polsce.

Tabela 2: opisowa statystyka - nauczycielki i nauczyciele

	ilość	% mężczyźni	% kobiety	% miasto	< 30 lat	30-40 lat	40-50 lat	>50 lat
BE	37	13,51	86,49	27,03	32,43	18,92	35,14	10,81

PL	17	5,88	94,12	94,12	5,88	35,29	52,94	5,88
AT	7	14,29	85,71	100,00	0,00	42,86	0,00	57,14
DE	47	27,66	72,34	78,72	0,00	27,66	8,51	61,70
NO	20	55,00	45,00	85,00	15,00	20,00	40,00	25,00
CZ	8	12,50	87,50	75,00	12,50	25,00	62,50	0,00
TR	6	83,33	16,67	100,00	33,33	0,00	50,00	0,00
NL	80	56,25	43,75	73,75	21,25	10,00	38,75	28,75
ES	10	30,00	70,00	10,00	10,00	40,00	40,00	10,00
EE	25	0,00	100,00	92,00	16,00	20,00	36,00	28,00
HU	23	8,70	91,30	100,00	8,70	60,87	21,74	8,70

3. Wyniki ankiet dla uczniów

3.1 Grupy krajowe

Obliczone wartości średnie wskazują na dwie największe grupy krajowe. Pierwsza grupa składa się z Belgii, Niemiec i Holandii. W tych krajach częściej obserwuje się zróżnicowane poglądy chłopców i dziewczynek niż w innych krajach. Drugą największą grupę tworzą Polska, Czechy i Hiszpania. W tych krajach raczej rzadko widoczne są wyraźne różnice w poglądach pomiędzy chłopcami i dziewczynkami. Może za tym stać przypuszczalnie mniej zaawansowana emancypacja.

Potwierdza się to także przez wyliczenie korelacji pomiędzy poszczególnymi krajami. Korelacje zawarte są w tabeli 3. Tabela ta pokazuje, że poglądy chłopców i dziewczynek w Belgii, w Niemczech, w Austrii i w Holandii korelują silnie. W Hiszpanii natomiast poglądy uczniów korelują tylko z nielicznymi krajami. Także uczniowie z Turcji myślą często inaczej niż uczniowie w innych krajach europejskich.

Tabela 3: Korelacje pomiędzy poglądami chłopców i dziewcząt w poszczególnych krajach

	BE	PL	AT	DE	NO	CZ	UK	TR	NL	ES
BE	1									
PL	0.3041*	1								
AT	0.3708*	0.0075	1							
DE	0.4286*	0.1797*	0.5307*	1						
NO	0.5494*	0.1875*	0.5233*	0.5293*	1					
CZ	0.3175*	0.1406	0.1994*	0.2469*	0.3257*	1				
UK	0.2978*	0.1744	0.3626*	0.5595*	0.5973*	0.3128*	1			
TR	0.3106*	0.2470*	0.3874*	0.1536	0.2616*	0.1726	0.1105	1		
NL	0.4744*	0.0511	0.4981*	0.5692*	0.5688*	0.1744	0.3684*	0.1183	1	
ES	0.1016	-0.0028	0.1693	0.1192	0.1907*	0.1975*	0.1792*	-0.159	0.1378	1

3.2 Porównanie chłopcy – dziewczynki

W tabeli 4 pokazano wyniki związane z pozycjonowaniem uczennic i uczniów względem podanych wypowiedzi. Dla każdego kraju ustalono, czy istnieje istotna różnica pomiędzy odpowiedziami chłopców i dziewczynek. Krzyżyk oznacza, że chłopcy lub dziewczynki istotnie częściej uważali, że odpowiednia wypowiedź/twierdzenie wyrażnie ich dotyczy. Dzięki temu różnice pomiędzy poszczególnymi krajami z jednej strony, a płcią z drugiej są odzwierciedlone. Bez wątplenia są jednak partnerzy projektu świadomi tego, że ze względu na zróżnicowany ilościowo zakres próby badawczej porównanie pomiędzy poszczególnymi krajami nie zawsze jest jednoznaczne. W krajach z większą liczbą ankietowanych szansa na istotne różnice jest zdecydowanie większa niż w krajach z mniejszą liczbą ankietowanych. Z powodu małej ilości uczennic i uczniów Estonia nie została w tej tabeli ujęta.

Jako pierwsze daje się zauważyć, że przy odpowiedziach chłopców i dziewczynek są znaczne różnice. Dziewczynki odpowiadają na niektóre pytania całkiem inaczej niż chłopcy. W kontekście własnej tożsamości i rozwoju osobowości daje się zauważyć, że dziewczynki we wszystkich krajach – poza Hiszpanią – częściej zadają rodzicom pytania o swoje dzieciństwo. Dziewczynki obserwują się same też dokładniej i bardziej niż chłopcy próbują rozwijać swoją własną tożsamość. Wyjątkiem jest Belgia i Turcja, gdzie dziewczynki więcej myślą o swojej przyszłości. W większości krajów chłopcy mają więcej wiary w siebie.

W drugiej kategorii (blok tematyczny „Seksualność”) chłopcy i dziewczynki jednakowo wypowiadali się na temat lekcji dotyczących problematyki seksualności. Wydaje się też, że chłopcy bardziej niż dziewczynki interesują się problematyką seksualności i lepiej umiemy się o tym publicznie wypowiadać. Te wypowiedzi dotyczą wszystkich krajów oprócz Czech i Wielkiej Brytanii, gdzie poglądy chłopców i dziewczynek były prawie takie same. Zaufanie pomiędzy partnerami seksualnymi uznają dziewczynki we wszystkich krajach za ważne znacznie częściej niż chłopcy – poza Turcją, Czechami, Polską, Hiszpanią i Austrią.

O ile w pierwszym i drugim bloku tematycznym chłopcy i dziewczynki wypowiadali się we wszystkich krajach prawie w ten sam sposób, to przy następnych blokach tematycznych już się to zmienia. Na wypowiedź „Moje przyszłe życie mogę sobie wyobrazić tylko w mojej ojczyźnie” reakcja jest bardzo różna. Austriackim, niemieckim i holenderskim chłopcom, jak również belgijskim i czeskim dziewczynkom trudno jest sobie wyobrazić swoją przyszłość w innym kraju. W większości krajów dziewczynki są bardziej otwarte wobec uczniów z innych krajów i kultur.

Szkoła jest oceniana przez chłopców i dziewczynki prawie tak samo. Uczniowie we wszystkich krajach sądzą, że obie płcie otrzymują dostateczną ilość uwagi. Nie dotyczy to Niemiec. Nie dziwi, że chłopcy „sprawy chłopięce” omawiają z ojcami, a dziewczynki „sprawy dziewczęce” ze swoimi mamami.

Jak podaje już literatura, różnice pomiędzy chłopcami i dziewczynkami mogą dotyczyć motywacji, w badaniu też widoczne są takie różnice pomiędzy poszczególnymi krajami. Wyniki pokazują, że dziewczynki mają do szkoły lepszy stosunek niż chłopcy i są przez rodziców bardziej motywowane.

Tabela 4: istotne różnice pomiędzy chłopcami i dziewczynkami w poszczególnych krajach

1. Tożsamość			BE	PL	AT	DE	NO	CZ	UK	TR	NL	ES	HU
1. Pytam rodziców, jaki wcześniej byłem.	Chłopcy												
	Dziewczynki	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		X
2. Czasami sam siebie obserwuję.	Chłopcy												
	Dziewczynki	X		X	X	X			X	X	X		X
3. Czasami staram się dowiedzieć czegoś więcej o sobie samym.	Chłopcy												
	Dziewczynki			X		X				X	X		
4. Często myślę o swojej przyszłości.	Chłopcy												
	Dziewczynki	X								X			
5. Już w dzieciństwie wiedziałem kim zostanę w przyszłości.	Chłopcy												X
	Dziewczynki	X	X					X				X	
6. Myślę, że mam wiele bardzo dobrych cech.	Chłopcy	X		X	X	X		X			X		X
	Dziewczynki												
7. Potrafię robić wiele rzeczy tak samo dobrze jak dorośli.	Chłopcy	X		X	X								X
	Dziewczynki												
8. Mam wysokie wymagania wobec siebie i oczekuję od innych tego samego.	Chłopcy	X			X						X		X
	Dziewczynki												
2. Seksualność			BE	PL	AT	DE	NO	CZ	UK	TR	NL	ES	HU
1. W szkole uzyskałem rzetelną wiedzę z zakresu edukacji seksualnej.	Chłopcy												
	Dziewczynki	X											X
2. Interesuje się życiem seksualnym człowieka.	Chłopcy	X	X		X	X			X	X			X
	Dziewczynki												
3. Potrafię otwarcie mówić o seksie.	Chłopcy	X	X		X	X				X	X		X
	Dziewczynki												
4. Wiem wiele na temat relacji między dziewczętami i chłopcami.	Chłopcy									X			
	Dziewczynki				X				X				
5. Sądzę, że większość nastolatków jest aktywnych seksualnie.	Chłopcy	X	X							X			
	Dziewczynki												
6. Istnieją zasadnicze różnice w pełnieniu ról społecznych i motywach seksualnych dziewcząt i chłopców wobec aktywności seksualnej.	Chłopcy	X	X							X			
	Dziewczynki												
7. Zaufanie pomiędzy partnerami seksualnymi jest ważne.	Chłopcy												
	Dziewczynki	X			X	X			X		X		X
8. Chłopcy mają ograniczoną wiedzę na temat płci żeńskiej.	Chłopcy												
	Dziewczynki	X	X	X	X	X			X		X		X

3. Międzykulturowość		BE	PL	AT	DE	NO	CZ	UK	TR	NL	ES	HU
1. Uważam, że dobrze jest mieć (dobrze byłoby mieć) w naszej klasie uczniów z innych krajów.	Chłopcy											
	Dziewczynki	X		X	X	X				X	X	X
2. Uważam to za ciekawe, gdy dowiaduję się różnych rzeczy o innych krajach.	Chłopcy											
	Dziewczynki	X		X	X			X	X	X		
3. Moje przyszłe życie mogę sobie wyobrazić tylko w moim kraju ojczystym.	Chłopcy			X	X					X		
	Dziewczynki	X					X					
4. Nauczyciel z innego kraju mógłby nam przekazać wiele ciekawych informacji.	Chłopcy											
	Dziewczynki	X		X	X	X			X	X		
5. Czasami sobie myślę, że ludzie z innych krajów są całkiem inni niż ja.	Chłopcy				X			X		X		
	Dziewczynki								X			
6. Wymiana uczniów lub wycieczka klasowa do innego kraju jest ciekawsza niż wyjazdy w moim kraju.	Chłopcy											
	Dziewczynki			X	X	X		X		X	X	
7. Chciałbym mieć kontakty z uczniami z innych i odmiennych kultur.	Chłopcy											
	Dziewczynki	X		X	X	X		X		X	X	X
8. Myślę, że ludzie z innych krajów i kultur mają tyle samo dobrych cech, jak ludzie z mojego kraju.	Chłopcy											
	Dziewczynki	X			X	X	X	X		X	X	
4. W szkole i poza nią		BE	PL	AT	DE	NO	CZ	UK	TR	NL	ES	HU
1. Podobałoby mi się, gdyby w szkole omawiano tematy związane z "byciem chłopakiem" lub "byciem dziewczyną".	Chłopcy											
	Dziewczynki	X				X		X		X		
2. Płeć (bycie dziewczyną/chłopakiem) odgrywa na lekcji i w szkole bardzo ważną rolę we współżyciu społecznym.	Chłopcy				X							
	Dziewczynki		X							X		
3. Szkoła bierze pod uwagę specyficzne potrzeby i zainteresowania dziewcząt i chłopców.	Chłopcy				X							
	Dziewczynki											
4. Dla mnie ma to znaczenie, czy	Chłopcy	X			X					X		

uczy mnie nauczyciel czy nauczycielka.	Dziewczynki											X	
5. Podobałoby mi się, gdyby tematyka wokół "bycia chłopakiem" czy "bycia dziewczyną" była proponowana np. w centrach młodzieżowych, czy w czasie ferii.	Chłopcy												
	Dziewczynki							X				X	
6. Poza szkołą łatwiej przychodzi mi rozmyślanie i mówienie o mojej roli jako dziewczyny, czy chłopaka.	Chłopcy	X											
	Dziewczynki								X				
7. Tematy, które dotyczą płci poruszam w rozmowach z mamą.	Chłopcy												
	Dziewczynki	X		X	X	X	X	X	X	X	X		X
8. Tematy, które dotyczą płci poruszam w rozmowach z tatą.	Chłopcy		X		X			X					
	Dziewczynki										X		
9. Tematy, które dotyczą płci poruszam w rozmowach z przyjaciółmi.	Chłopcy											X	
	Dziewczynki	X			X	X	X	X			X		
10. Tego, co chcę wiedzieć, dowiaduję się z Internetu, książek, video. Nie potrzebuję żadnych innych osób do tego.	Chłopcy	X	X		X	X		X					
	Dziewczynki									X			
5. Motywacja		BE	PL	AT	DE	NO	CZ	UK	TR	NL	ES	HU	
1. To, o czym uczy się w szkole, jest dla mnie ważne.	Chłopcy		X										
	Dziewczynki	X				X					X		
2. To, czego uczę się w szkole interesuje mnie / lubię to.	Chłopcy				X								
	Dziewczynki	X									X		
3. W porównaniu z innymi uczniami z mojej klasy, myślę, że jestem dobrym uczniem.	Chłopcy												
	Dziewczynki												
4. Kiedy pilnie się uczę, moi rodzice są szczęśliwi.	Chłopcy				X						X		
	Dziewczynki												
5. Nawet wtedy, gdy materiały do nauki są nudne i nieciekawe, uczę się ich w całości.	Chłopcy							X					
	Dziewczynki	X				X							
6. Często mam wrażenie, że nie zrozumiałem tego, co przeczytałem do szkoły.	Chłopcy												
	Dziewczynki			X	X	X	X	X	X				X
7. Kiedy nauczyciel mówi, to często myślę o innych rzeczach i prawie go nie słucham.	Chłopcy												
	Dziewczynki							X					X
8. Moi rodzice oczekują ode mnie	Chłopcy									X			

dobrych wyników w nauce.	Dziewczynki					x		x				
9. Uczę się dużo, aby dostawać dobre stopnie także wtedy, gdy w klasie nie czuję się niezbyt dobrze.	Chłopcy											x
	Dziewczynki	x		x					x			

Uwaga: x wskazuje na istotną różnicę na poziomie 10%

3.3 Wyniki analizy regresji

W dalszej części przedstawiona zostanie ewaluacja różnic pomiędzy poszczególnymi krajami w powiązaniu z (1) płcią ankietowanych, (2) wiekiem uczniów i (3) krytycznym nastawieniem/postawą. Ostatni aspekt zmierzono na podstawie częstotliwości zadawania pytań rodzicom przez chłopców i dziewczynki. Wyniki analizy regresji są przedstawione graficznie (wykresy 1 do 5). Proste podają przedział ufności a punkty współczynnik regresji. Jeśli przedział ufności jest niższy lub wyższy niż 0, efekt jest znacząco różny od 0. Wszystkie współczynniki regresji są w relacji do belgijskich uczennic i uczniów, którzy byli grupą referencyjną.

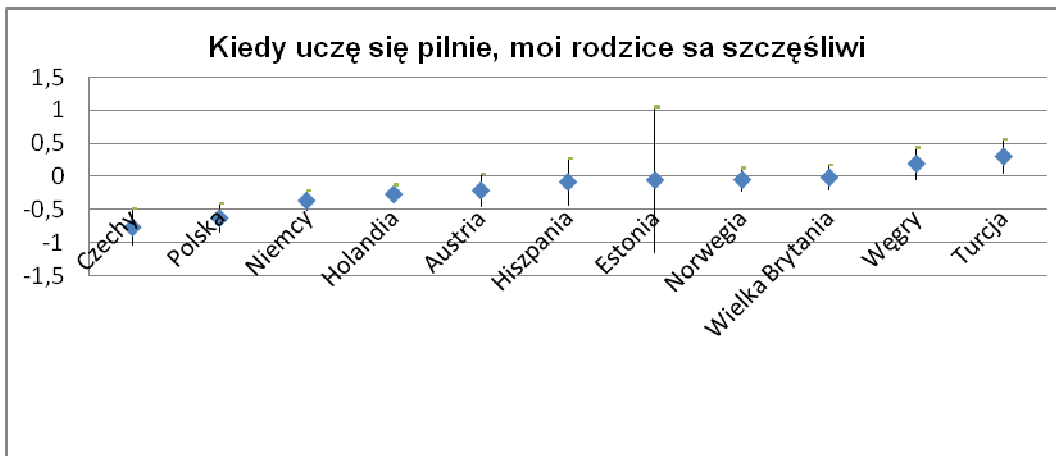
Wykres 1 opisuje wyniki dla wypowiedzi: „Kiedy uczę się pilnie, moi rodzice są szczęśliwi”. W relacji do belgijskich uczennic i uczniów – kontrolując wiek, płeć i krytyczne nastawienie / postawę, uczniowie z Czech, z Polski, Niemiec i z Holandii tego nie potwierdzają. Uczniowie z Węgier i Turcji przeciwnie, są przez rodziców bardziej motywowani.

Postawa wobec młodzieżowego seksu mało różni się wśród ankietowanych uczniów. Wyniki regresji przedstawione są na wykresie 2. Tylko w Turcji może młodzież rozmawiać o seksie mniej oficjalnie. W Niemczech młodzież natomiast mówi o seksie znacznie więcej.

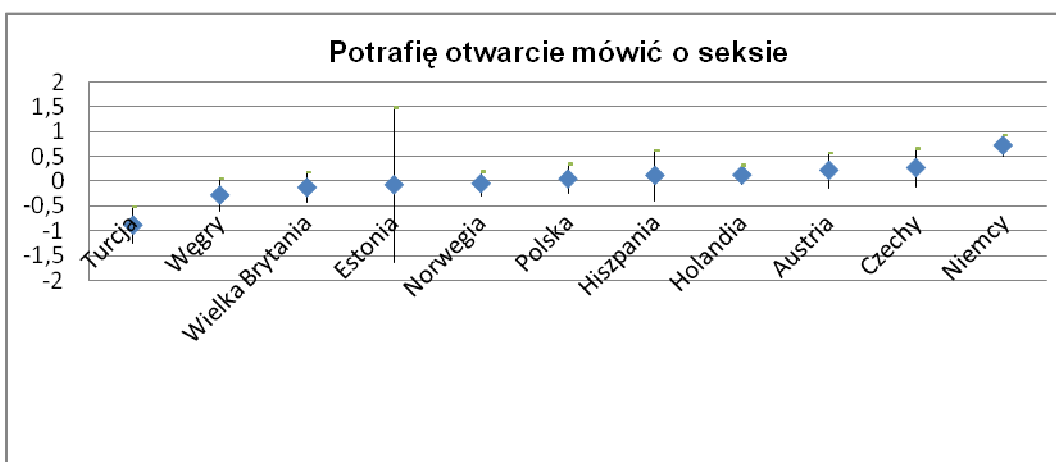
Wykres 3 szkicuje otwartość młodzieży wobec innych kultur. Zmierzono ją na podstawie wypowiedzi „Uważam, że dobrze jest mieć (dobrze byłoby mieć) w naszej klasie uczniów z innych krajów”. I ponownie w relacji do belgijskich uczniów i kontrolując podane wcześniej zmienne kontrolne okazuje się, że uczniowie z Czech są najmniej otwarci. Dołączają do nich uczniowie z Hiszpanii, z Norwegii i z Węgier. Ciekawe jest, że uczniowie tureccy i niemieccy są najbardziej otwarci wobec swoich zagranicznych szkolnych kolegów.

Co do wypowiedzi, że jest różnica między tym, czy lekcje są prowadzone przez mężczyznę, czy kobietę, to najbardziej pozytywnie reagują na nią uczniowie z Estonii, Czech, Polski, Turcji, Wielkiej Brytanii i z Niemiec (wykres 4). Dla uczennic i uczniów z pozostałych krajów jest to bez znaczenia, co zostało także potwierdzone w tekście do studium flamandzkiego niniejszej książki.

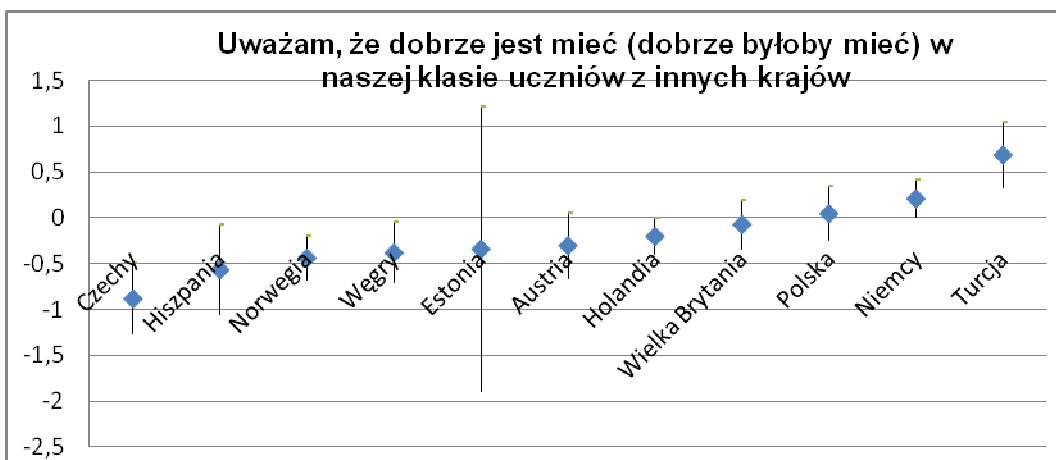
I w końcu zmierzono zainteresowanie innymi kulturami na podstawie wypowiedzi „Wymiana uczniów lub wycieczka klasowa do innego kraju jest ciekawsza niż wyjazdy w moim kraju.” Uczniowie z Hiszpanii, Czech i Wielkiej Brytanii zareagowali tutaj niespodziewanie negatywnie. Uczniowie z Węgier, Turcji i Norwegii są otwarci na pobyty zagranicą.

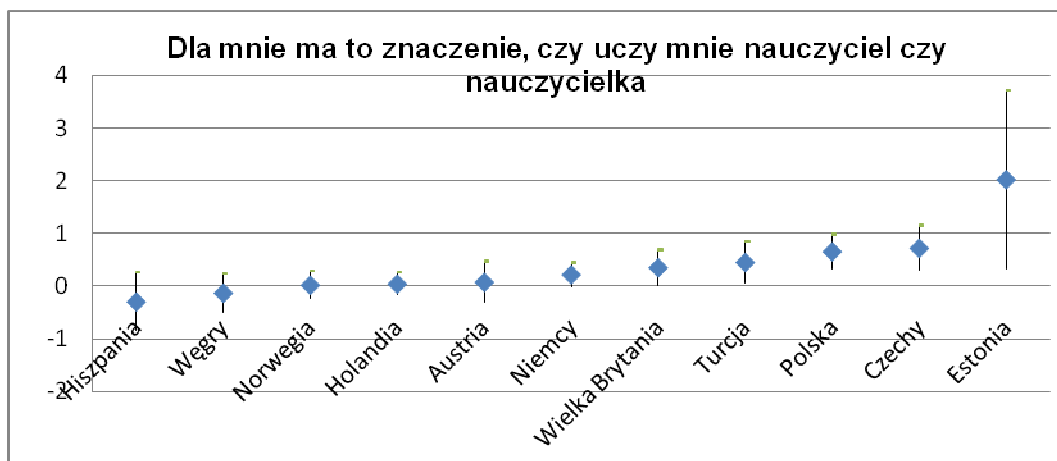
Wykres 1: Wynik regresji „Kiedy uczę się pilnie, moi rodzice sa szczęśliwi“

Wykres 2: Wynik regresji: „Potrafię otwarcie mówić o seksie“

Wykres 3: Wynik regresji: „Uważam, że dobrze jest mieć (dobrze byłoby mieć) w naszej klasie uczniów z innych krajów.“

Wykres 4: Wynik regresji: „Dla mnie ma to znaczenie, czy uczy mnie nauczyciel czy nauczycielka.”

Wykres 5: Wynik regresji: „Wymiana uczniów lub wycieczka klasowa do innego kraju jest ciekawsza niż wyjazdy w moim kraju.”

4. Wyniki ankiet dla nauczycieli

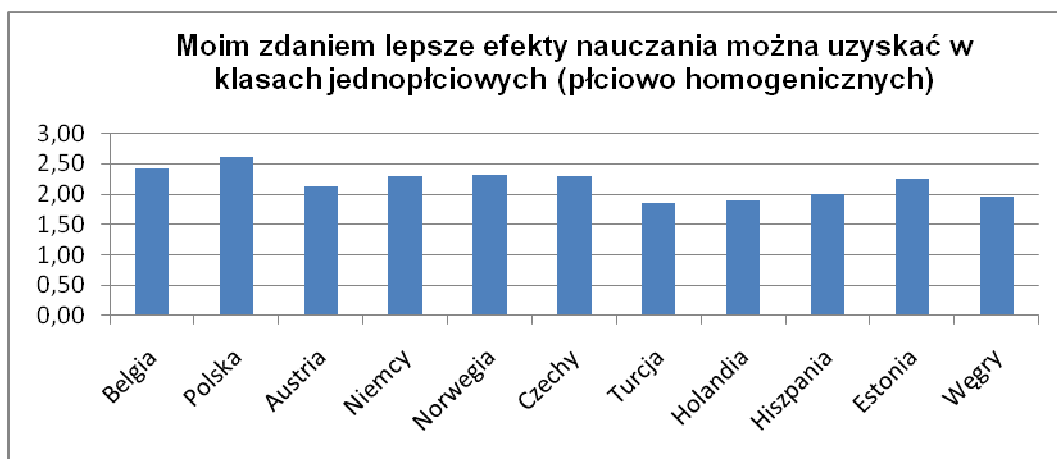
4.1 Porównanie krajów

Wyniki ankiet dla nauczycieli przedstawiono na wykresach 6 do 10. Jeśli chodzi o zestawienie klasowe, to nauczycielki i nauczyciele z poszczególnych krajów odpowiadali zgodnie. Im więcej ankietowanych z danego kraju, tym większa jest zgoda z wypowiedzią. Wartość średnia w poszczególnych krajach jest mniejsza niż 3, co świadczy o tym, że przeciętny nauczyciel nie zgadza się z tym twierdzeniem. Szczególnie w Turcji i w Holandii twierdzą nauczyciele, że rozdzielone ze względu na płeć lekcje nie mają wpływu na osiągnięcia uczennic i uczniów. Widać to na wykresie 7, który pokazuje odpowiedzi na twierdzenie/wypowiedź: „Sądzę, że koncentracja uwagi w klasach jedнопłciowych (płciowo homogenicznych) jest wyższa”. Tę odpowiedź odrzucono przede wszystkim w Turcji, w Holandii i w Hiszpanii.

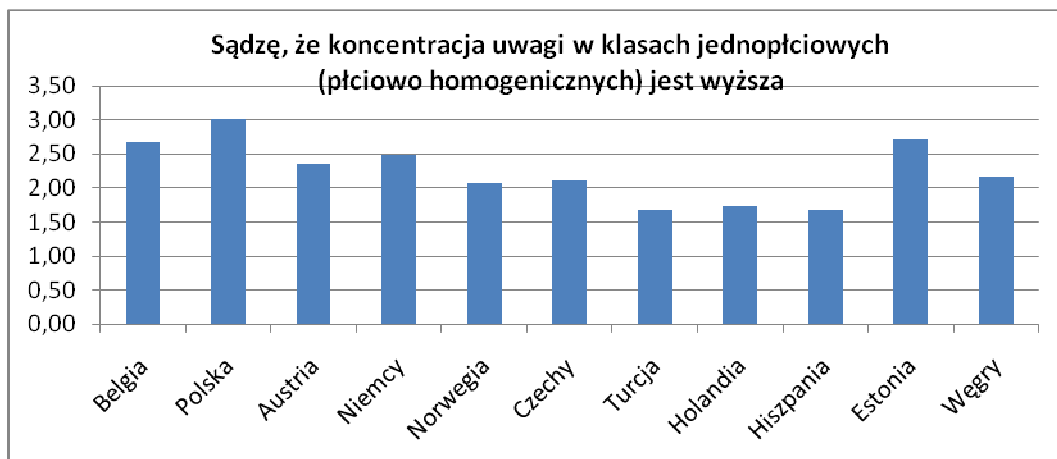
Wykres 8 pokazuje, w jakim stopniu nauczycielki i nauczyciele z poszczególnych krajów posługują się na swoich lekcjach stereotypami. We wszystkich ankietowanych krajach widoczny jest wzór heterogeniczny. W Polsce, w Austrii, w Czechach i w Estonii używa się więcej stereotypów niż w Niemczech i na Węgrzech. Potwierdza to wykres 9, który pokazuje, jak różnie nauczycielki i nauczyciele uczą uczniów zagranicznych i uczniów ze

swojego kraju. Wyraźne odstępstwo w porównaniu z innymi krajami europejskimi przy odpowiedzi na to pytanie widać w przypadku Czech i Turcji.

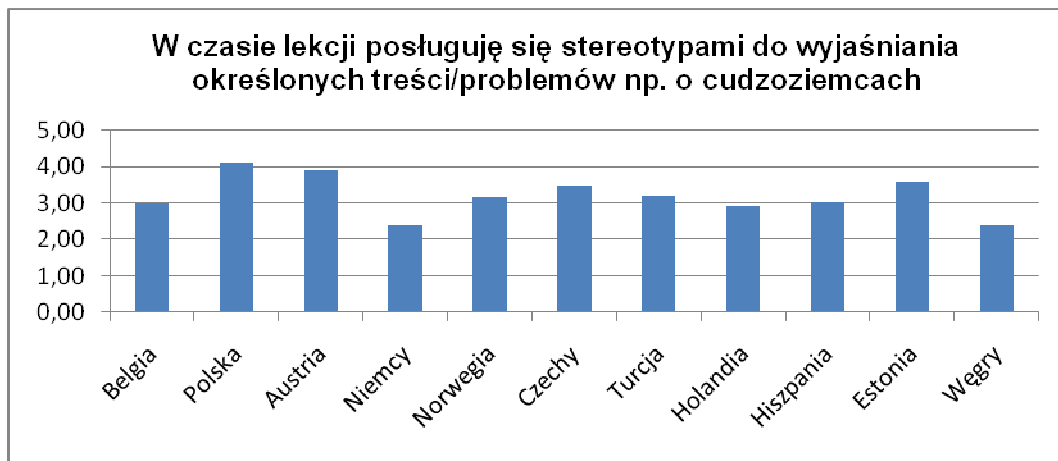
Nastawienie nauczycieli wobec homoseksualizmu w szkole jest w poszczególnych krajach bardzo różne (wykres 10). Szczególnie na Węgrzech i w Niemczech ujawnianie się wydaje się problematyczne. Także w Norwegii, Turcji, Holandii, Hiszpanii i Estonii podają nauczyciele, że ujawnienie się ucznia z homoseksualizmem może stworzyć problemy. Tylko w Belgii, w Polsce i w Austrii rezolutnie wskazano, że ten problem nie istnieje.

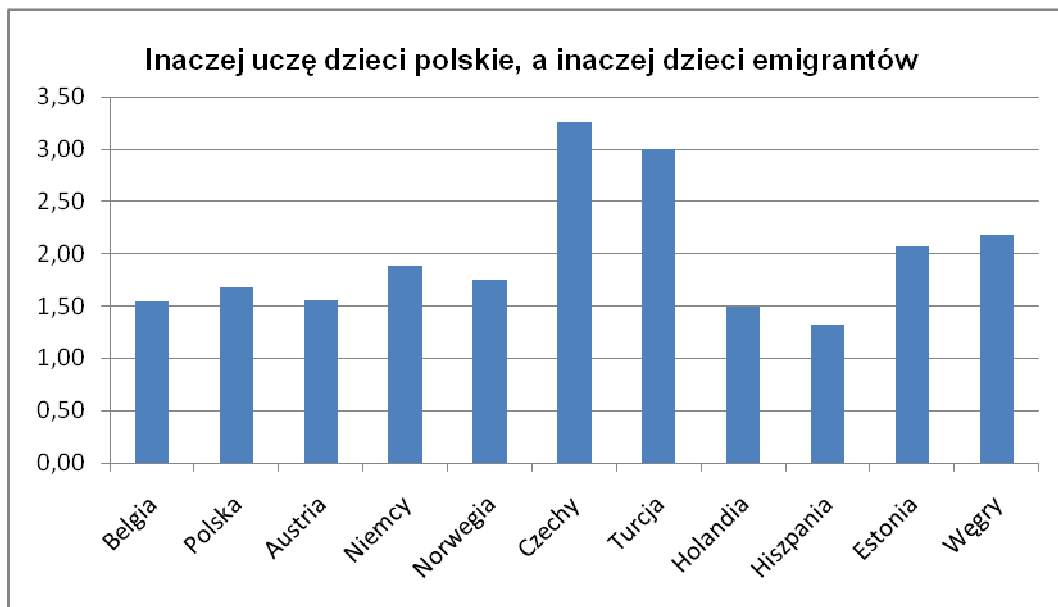
Wykres 6: „Moim zdaniem lepsze efekty nauczania można uzyskać w klasach jednopłciowych (płciowo homogenicznych)“

Wykres 7: „Sądzę, że koncentracja uwagi w klasach jednopłciowych (płciowo homogenicznych) jest wyższa!“

Wykres 8: „W czasie lekcji posługuję się stereotypami do wyjaśniania określonych treści/problemów np. o cudzoziemcach!”

Wykres 9: „Inaczej uczę dzieci polskie, a inaczej dzieci emigrantów!”

Wykres 10: „Myślę, że afiszowanie się uczniów z własną orientacją mogłoby być problematyczne dla szkoły!”

4.2 Co motywuje uczennice i uczniów

Następne pytanie dotyczyło poglądu nauczycieli na to, co motywuje najbardziej chłopców i dziewczynki. Nauczyciele mieli w swoich ankietach listę różnych motywacji. Przy każdej motywacji pytano, czy motywuje ona chłopców i dziewczynki „w ogóle nie”, „rzadko”, „średnio”, czy „bardzo często”. Wyniki umieszczono w tabeli 5. Krzyżyki informują, czy na podstawie wypowiedzi nauczycieli istnieje istotna różnica (na 10% poziomie) pomiędzy motywacjami chłopców i dziewczynek. Na podstawie bardzo ograniczonej liczby ankietowanych (nauczycielek i nauczycieli) w niektórych krajach wydaje się, że przeprowadzenie takiej analizy jest bezsensowne. Dla Belgii, Holandii i Niemiec (kraje z największą liczbą ankietowanych) wyniki są przedstawione w tabeli 5.

Specjalistyczne zainteresowanie motywuje chłopców i dziewczynki w ten sam sposób. Dotyczy to także motywacji: „chęć udowodnienia sobie czegoś”, „uznanie przez nauczyciela”, „pochwała” i „namawianie”. Inaczej wygląda to w przypadku „nagradzania pieniędzmi i prezentami”. Nauczycielki i nauczyciele podkreślają, że znacznie większą motywację stanowi to dla chłopców niż dla dziewczynek. Dotyczy to także „znaczenia w grupie rówieśniczej”, „możliwości zmierzenia się z innymi” i „działań umożliwiających ruch”. Także „proste czynności”, „ściśła kontrola” i „groźenie konsekwencjami” bardziej stymulują osiągnięcia chłopców. Odwrotnie jest w przypadku aktywności, w których większą rolę odgrywa „społeczne uwikłanie”. Tutaj motywacja dziewczynek jest większa niż chłopców. Dotyczy to także motywacji „trudne, wymagające działania”, „zrobienie innym frajdy” i „nie chcieć nikogo rozczarować”.

Tabela 5: motywacja chłopców i dziewczynek

Krzyżyk informuje, jaka płeć jest tą motywacją najbardziej motywowana

Co motywuje chłopców i dziewczynki	Chłopcy	Dziewczynki
1. zainteresowanie problematyką		
2. nagradzanie pieniędzmi i prezentami	x	

3. chęć udowodnienia sobie czegoś		
4. znaczenie w grupie rówieśniczej	x	
5. uznanie przez nauczycielkę		
6. uznanie przez nauczyciela		
7. pochwała		
8. możliwość zmierzenia się z innymi	x	
9. aktywność w grupie		x
10. działanie umożliwiające ruch	x	
11. proste czynności, łatwe do zrozumienia	x	
12. trudne, wymagające działania		x
13. namawianie		
14. ścisła kontrola	x	
15. grożenie konsekwencjami	x	
16. zrobienie innym frajdy		x
17. nie chcieć nikogo rozczarować		x

Uwaga: „x” wskazuje istotną różnicę (na 10% poziomie) pomiędzy chłopcami i dziewczynkami.

5. Wnioski końcowe

Studium porównawcze odzwierciedla wyniki badań w 12 europejskich krajach. Ankiety, które przeprowadzono wśród uczennic i uczniów w wieku 13-15 lat, jak również wśród nauczycielek i nauczycieli, skupiły pytania o tożsamość, seksualność i motywacje, jak również aspekty międzykulturowego współżycia. Z badania można wyciągnąć następujące wnioski końcowe:

- (1) Poglądy chłopców i dziewczynek w Belgii, Niemczech, Austrii i w Holandii wykazują silną korelację. Uczniowie z Hiszpanii i z Turcji mają często inne poglądy niż uczniowie z pozostałych krajów.
- (2) Wyraźne różnice pomiędzy poszczególnymi krajami europejskimi są widoczne w kontekście otwartości zawartym w temacie „Inne kultury”, „Seksualność” i „Tożsamość”.
- (3) Nastawienie wobec homoseksualizmu w szkole ze strony nauczycieli w krajach, w których przeprowadzono badania jest bardzo zróżnicowane.
- (4) Nauczyciele stosują różne metody, aby motywować chłopców i dziewczynki. Chłopcy mogą być bardziej motywowani poprzez m.in. większą kontrolę, zagrożenie karą i proste zadania. W przypadku dziewczynek osiąga się lepszą motywację poprzez zadania wymagające działań, potrzebę przypodobania się innym i poprzez aktywności, które są powiązane z kontaktami społecznymi.

Badanie otwiera dalsze perspektywy badawcze. Ankieta może zostać przeprowadzona ponownie na przykład na większej grupie badawczej, tak aby wyniki były bardziej reprezentatywne dla porównywanych krajów. Ze względu na małą liczbę nauczycieli i nauczycielek nie jest możliwe adekwatne powiązanie ankiet dla uczniów z ankietami dla nauczycieli. Rozszerzone studium mogłoby te luki wypełnić. Artykuł pobudza do

pogłębionych badań dotyczących różnic nie tylko pomiędzy krajami, które brały udział w badaniu, ale także innymi krajami. I w końcu artykuł może być podstawą dla dalszych badań istniejących różnic w motywacji i jej zastosowaniu wśród chłopców i dziewczynek.